

Kommunstyrelsens arbetsutskott
ProtokollsutdragDatum:
2020-05-19

§ 200

Yttrande över remiss "En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv" (SOU 2019:58)

KSN-2020-00671

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. **att** avge yttrande till kulturdepartementet enligt ärendets **bilaga 1**.

Beslutsgång

Ordförande ställer föreliggande förslag mot avslag och finner att arbetsutskottet bifaller detsamma.

Sammanfattning

Kulturdepartementet har remitterat utredningen Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58) till Uppsala kommun för yttrande senast 1 juni 2020.

Utredning har genomfört en översyn av arkivområdet med syftet att säkerställa samhällets tillgång till allmänna handlingar nu och i framtiden. Utredningens sammanfattning återges i **bilaga 2** till ärendet.

Utredningen i helhet kan nås via följande länk [till regeringens hemsida](#).

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 5 maj 2020
- Bilaga 1, förslag till yttrande över arkivutredningen daterat 5 maj 2020
- Bilaga 2, sammanfattning SOU 2019:58

Justerandes signatur

Utdragsbestyrkande

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2020-05-04

Diarienummer:
KSN-2020-00671

Handläggare:
Sara Håkansson, Lotten Persson Bränn

Yttrande över remiss av SOU 2019:58 En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

1. **att** avge yttrande till kulturdepartementet enligt ärendets **bilaga 1**.

Ärendet

Kulturdepartementet har remitterat utredningen Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58) till Uppsala kommun för yttrande senast 1 juni 2020.

Utredning har genomfört en översyn av arkivområdet med syftet att säkerställa samhällets tillgång till allmänna handlingar nu och i framtiden. Utredningens sammanfattning återges i **bilaga 2** till ärendet.

Utredningen i helhet kan nås via följande länk [till regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret. Det föreliggande ärendet har inga konsekvenser sett ur barn-, jämställdhets- eller näringslivsperspektiven.

Föredragning

Arkivutredningen har genomfört en omfattande översyn av arkivområdet. I betänkandet beskrivs viktiga samhällsförändringar och arkivsektorns utveckling samt

utredningens bedömningar och förslag om hur reglering, myndighetsstyrning och statsbidrag på arkivområdet ska förtydligas, ändras och utvecklas.

Utredningen lyfter på ett bra sätt fram de utmaningar som arkivsverige står inför men i förslaget till yttrande i **bilaga 1** för Uppsala kommun fram att det saknas djupare diskussioner och förslag till lösningar. Justeringarna i arkivlagen är bra förtydliganden men det hade varit önskvärt med ett mer övergripande och långsiktigt perspektiv. Exempelvis gäller det arkivens roll i samhället, där det nu är mycket fokus på massdigitalisering och arkivens roll som leverantör av information. Men arkivinstitutionerna kan vara, och är redan i dag, så mycket mer än det. Fokus ligger också mycket på den statliga sektorn och dess särskilda utmaningar trots att den kommunala och regionala sektorn är den i särklass största delen av arkivsektorn.

Vad gäller konsekvenserna av digitaliseringen ser Uppsala kommun en brist i att utredningen lägger fokus på tillgängliggörande och användande av tidigare analogt material. Vid Sveriges myndigheter är utmaningen idag snarare hur det digitala kulturarvet, exempelvis information som skapats digitalt i verksamhetssystem, ska bevaras.

Det är mycket positivt att utredningen föreslår att arkivlagen ska få en syftesparagraf där arkivens betydelse för det demokratiska samhället lyfts fram. I förslaget till yttrande lyfter Uppsala kommun också fram det positiva i att det skrivs in i lagtexten att arkivmyndigheten ska tillgängliggöra och främja användning av arkiven.

Ett antal ämnen som utredningen berör alltför kort skulle behövas utredas mer. Det gäller exempelvis frågan om den personliga integriteten, gallringsplikt och sekretess. Det finns också många frågor kring individinformation och privata utförare inom exempelvis vård och skola.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 5 maj 2020
- Bilaga 1, förslag till yttrande över arkivutredningen daterat 5 maj 2020
- Bilaga 2, sammanfattning SOU 2019:58

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Ingela Hagström
Utvecklingsdirektör

Kommunstyrelsen
Yttrande

Datum:
2020-05-05

Diarienummer:
KSN-2020-00671

Handläggare:
Sara Håkansson, Lotten Persson Bränn

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Ku.KT,@regeringskansliet.se
Ert dnr: Ku2019/02112/KL

Yttrande över SOU 2019:58 Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv

Utredningen lyfter på ett bra sätt fram de utmaningar som arkivsverige står inför men Uppsala kommun saknar djupare diskussioner och förslag till lösningar. Justeringarna i arkivlagen är bra förtydliganden men det hade varit önskvärt med ett mer övergripande och långsiktigt perspektiv tex om arkivens roll i samhället där det nu är mycket fokus på massdigitalisering och arkivens roll som leverantör av information. Men arkivinstitutionerna kan vara, och är redan i dag, så mycket mer än det. Fokus ligger också mycket på den statliga sektorn och dess särskilda utmaningar trots att den kommunala och regionala sektorn är den i särklass största delen av arkivsektorn.

Uppsala kommun en brist i att utredningen lägger fokus på tillgängliggörande och användande av tidigare analogt material när det gäller. Vid Sveriges myndigheter är utmaningen idag snarare hur det digitala kulturarvet, exempelvis information som skapats digitalt i verksamhetssystem, ska bevaras.

Det är mycket positivt att utredningen föreslår att arkivlagen ska få en syftesparagraf där arkivens betydelse för det demokratiska samhället lyfts fram. Uppsala kommun vill också lyfta fram det positiva i att det skrivs in i lagtexten att arkivmyndigheten ska tillgängliggöra och främja användning av arkiven.

Ett antal ämnen som utredningen berör alltför kort skulle behövas utredas mer tex frågan om den personliga integriteten, gallringsplikt och sekretess. Det finns också många frågor kring individinformation och privata utförare inom tex vård och skola.

Kap 5 En moderniserad och anpassad arkivlag

Utredningen föreslår flera bra förtydliganden och justeringar i lagtexten, många av dessa delar har tidigare varit underförstådda men skrivs nu ut. Det är positivt att man föreslår en syftesparagraf där man lyfter fram arkivens betydelse för det demokratiska samhällets beständighet och utveckling. Det är också väldigt bra att det förtydligas att arkiven ska tillgängliggöra och uppmuntra användningen av arkiven.

Uppsala kommun saknar en diskussion om varför statliga bolag inte omfattas av arkivlagen medan kommunala och regionala bolag gör det.

Kap 6 Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning

Arkivbildning i en digital kontext är komplicerad och kräver en tydlig ansvars- och ägandestruktur. Detta skulle behöva regleras tydligare och den enkelhet som utredningen ser i de fall myndigheter arbetar i varandras system speglar inte verkligheten i kommunal verksamhet. Den stora frågan är inte heller 'var' informationen ska bilda arkiv, utan vem har ansvar för att den kan bevaras.

Lagen borde istället kräva att om mer än en myndighet lagrar information i samma system ska myndigheterna komma överens om vilken av myndigheterna som har ansvar för informationen långsiktigt.

Det finns förslag till reglering vid upphandling, så att system som köps in uppfyller vissa grundkrav vad gäller tex gallring. Uppsala kommuns erfarenhet är dock inte att det är tekniken som gör det svårt att hantera elektronisk information utan snarare brister i hanteringen av informationen, exempelvis att man inte har använt fält konsekvent eller alltid markerat sekretess. Kvaliteten på informationen är alltså det verkliga problemet, inte systemet i sig.

Kap 7 Bevarande och gallring

Det hade varit önskvärt att utredningen föreslagit att en definition av gallring skrivs in i lagen. Detta är en utmaning i den digitala värden idag, när är något att betrakta som gallrat? Utredningen föreslår på flera olika stället nya typer av planer, både bevarandeplaner och överlämnandeplaner. Inom en myndighet finns ofta olika typer av planer kring informationshantering och de fyller olika funktioner och behövs av olika strategiska/taktiska skäl. Det verkar dock olyckligt att lagstifta om två specifika planer vars funktion kanske täcks av en eller flera andra planer.

Uppsala kommun saknar en diskussion kring den gallringsplikt som finns tex i Socialtjänstlagen och de kopplingar detta har till personlig integritet och sekretesslagen. Här finns det många frågetecken som behöver rätas ut.

Kap 9 Normering, tillsyn och rådgivning

Detta område är ett viktigt område och det konstaterar också utredningen. Det är därför förvånande att det i utredningen inte förs någon större diskussion kring hur tillsynen skulle kunna utvecklas, exempelvis i form av en fristående tillsynsmyndighet. Det är dock bra att utredningen inte föreslår att Riksarkivet ska ha tillsyn eller en större föreskrivningsrätt än idag över kommuner och regioner. Uppsala kommun saknar en diskussion om sanktioner och varför det har förtydligats att Riksarkivet får förelägga i samband med tillsyn medan inget motsvarande har gjorts för kommunens/regionens arkivmyndighet.

Kap 14 Digital informationsförvaltning och massdigitalisering

Utredningen fokuserar här på arkivmyndigheternas roll som leverantör av information och massdigitalisering av äldre analogt material. Uppsala kommun ser snarare att den verkliga utmaningen är att bevara och långsiktigt tillhandahålla den information som är född digital. Från kommunalt håll skulle digitalisering istället innebära en omfattande satsning på att omhänderta information som skapats digitalt och nu finns "inlåsta" i olika verksamhetssystem snarare än att prioritera digitalisering av analogt arkiverat material.

Kap 15 Informationspridning om arkivområdet

Det är positivt att utredningen förslår framtagandet av nationell statistik inom området och att det ska vara tvingande att leverera information till ett nationellt arkivinformationssystem.

Kommunstyrelsen

Erik Pelling
ordförande

Lars Niska
sekreterare

Sammanfattning

Arkivutredningen redovisar i enlighet med direktiven en bred översyn av arkivområdet. I betänkandet beskrivs viktiga samhällsförändringar och arkivsektorns utveckling samt utredningens bedömningar och förslag om hur reglering, myndighetsstyrning och statsbidrag på arkivområdet ska förtydligas, ändras och utvecklas.

Kapitel 1 Författningsförslag

Kapitlet innehåller utredningens förslag till ny arkivlag, ny arkivförordning, ny förordning om statsbidrag till arkivcentrum, ändring i förordningen (2001:100) om den officiella statistiken, ändring i förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet, ändring i förordningen (2013:791) om särskilda arkivuppgifter för vissa kommunala arkivmyndigheter, ändring av förordningen (2018:1486) med instruktion för Myndigheten för digital förvaltning samt redaktionella ändringar i ett stort antal författningar som följer av att en ny arkivlag och en ny arkivförordning föreslås.

Kapitel 2 Uppdraget och dess genomförande

Kapitlet behandlar utredningens direktiv och arbetets genomförande. Direktiven kan enligt utredningen sammanfattas i fem teman:

1. arkivsektorn och samhällsutvecklingen,
2. regleringen av arkivområdet,
3. Riksarkivets roll,
4. de enskilda arkiven, och
5. arkivstatistik.

Utredningens dialoger och insamling av material har i huvudsak utgått från dessa fem teman. Arbetet har bedrivits med målet att alla aktörer som är berörda och vill bidra ska kunna ta del av utredningens uppdrag, arbete och frågeställningar samt lämna synpunkter och förslag. Ett stort antal dialogmöten har hållits med företrädare för olika delar av arkivsektorn och utredningen har deltagit i flera konferenser och seminarier.

Kapitel 3 Viktiga samhällsförändringar

Kapitlet behandlar viktiga samhällsförändringar i Sverige och i vår omvärld som på olika sätt kan förväntas påverka arkivsektorn. Digitaliseringen är den enskilt största samhällsförändringen som lyfts fram i utredningens dialoger och analyser. Andra viktiga samhällsförändringar förknippas med kampen för en bättre miljö och med insikten om begränsade resurser. Den demografiska utvecklingen påverkar också, med en betydande urbanisering och en ökad migration i världen. Förvaltningspolitiken lyfter frågor om ökad samverkan myndigheter emellan, samhällsservice med medborgarnas behov i centrum, en tillitsbaserad styrning av den offentliga sektorn och tillkomsten av privata utövare av offentliga uppdrag.

Utredningen pekar på att dagens samhälle kräver hög digital kompetens hos medborgarna samtidigt som medborgarna kräver ökad digital tillgång till samhällsservice, tjänster och information. Utvecklingen får stora konsekvenser för ekonomi, arbetsmarknad och utbildningssystemet. Digitaliseringen får också konsekvenser för tilltron till samhällets institutioner och medborgarnas källkritiska förmåga sätts på prov. För arkivsektorn är nya tekniker och nya typer av handlingar den största utmaningen med digitaliseringen. Principer om arkivbeständighet och tillgänglighet förändras i grunden.

Kapitel 4 Beskrivning av arkivsektorn

Kapitlet behandlar arkivväsendets historiska utveckling och arkivteori och terminologi. Beskrivningen omfattar såväl den offentliga och den enskilda arkivsektorn, som en jämförande beskrivning av arkiv-, bibliotek- och museiverksamheterna. Kapitlet behandlar utbildning, yrken och branschorganisationer, särskilda typer av arkiv-

material, användare och användning, samt näringsverksamhet på arkivområdet.

Utredningen visar att arkiven och arkivverksamheten har förändrats med samhällsutvecklingen. Förändrade värderingar, utbyggnaden av förvaltningen, utvecklingen av civilsamhället och näringslivet samt olika tekniskiften påverkar vad och hur något dokumenteras och bevaras. Arkivsektorns olika aktörer står i dag inför utmaningar vad gäller bevarande, digitalisering och tillgängliggörande av arkivinformation. Nya arbetssätt och metoder väcker frågor om anpassade utbildningar och behov av fortbildning. Arkivsektorn behöver även hantera särskilda typer av arkivmaterial genom olika slags insatser. Informationen i såväl de samtida som de äldre bestånden ska kunna användas av olika typer av användare, i olika syften – nu och i framtiden.

Kapitel 5 En moderniserad och anpassad arkivlag

Kapitlet behandlar frågan om en ny arkivlag. Enligt direktiven finns det ett generellt behov av att modernisera arkivlagen och säkerställa att tillämpningen av den, oberoende av sakområde och medium, kan säkra tillgången till allmänna handlingar på såväl kort som lång sikt i en modern digital förvaltning och för forskningens och allmänhetens behov. De inledande bestämmelserna i utredningens förslag till ny arkivlag redovisas här.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 5

- En ny arkivlag ersätter den nuvarande arkivlagen.
- Lagen ska inledas med en paragraf som anger att syftet med lagen är att trygga tillgången till allmänna handlingar, främja tillgången till kulturarvet, och bidra till det demokratiska samhällets beständighet och utveckling.
- I arkivlagens inledande bestämmelser ska det lyftas fram att arkiven är en del av kulturarvet. Det ska också framgå att arkiven ska bevaras, struktureras och förvaltas för att tillgodose 1) rätten att ta del av allmänna handlingar, 2) behovet av information för rättsskipningen och förvaltningen, och 3) forskningens behov.

- Lagens bestämmelser ska gälla för 1) myndigheternas och vissa andra organs arkiv, 2) arkivmyndigheterna, och 3) sådana enskilda arkivinstitutioner som erhåller verksamhetsbidrag av statliga medel.

Kapitel 6 Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning

Kapitlet behandlar myndigheternas uppgifter i fråga om arkivbildning och arkivförvaltning. De synpunkter och förslag som lämnats handlar om vissa ändringar av regleringen av myndigheternas arkivbildning, samordning av bestämmelser i arkivlagen med bestämmelser i vissa andra författningar och önskemål om att myndigheterna ska värdera och rapportera utvecklingen av sin arkivbildning till Riksarkivet.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 6

- Det ska av arkivlagen framgå att upptagningar för automatiserad behandling som är tillgängliga för flera myndigheter, så att de utgör allmänna handlingar där, ska bilda arkiv endast hos den myndighet som ansvarar för det informationssystem där upptagningen ingår.
- Ordet arkivförvaltning ska ersätta ordet arkivvård i arkivlagen. Av bestämmelserna om arkivförvaltning ska det framgå att myndigheterna ska skapa förutsättningar för en god arkivförvaltning genom att beakta bevarandenaspekter i ett tidigt skede.
- Det ska införas en bestämmelse i arkivförordningen om en skyldighet för myndigheter att vid upphandling, utveckling eller idrifttagande av ett informationssystem försäkra sig om att handlingar och uppgifter i systemet kan föras över till andra informationssystem, avskiljas och gallras.
- Arkivlagens bestämmelser om arkivbildning och arkivförvaltning bör inte samordnas med bestämmelser i några andra författningar.
- Det ska i arkivlagen införas en bestämmelse om att myndigheterna ska lämna uppgifter om arkiv till ett nationellt arkivinformativsystem.

Kapitel 7 Bevarande och gallring

Kapitlet behandlar frågor om bevarande och gallring av myndigheternas allmänna handlingar, i första hand utifrån arkivlagstiftningen men även utifrån regleringen i annan lagstiftning. Till viss del berörs även andra arkiv som inte utgörs av allmänna handlingar. Utredningens dialoger har bl.a. handlat om hur den offentliga arkivsektorn ska hantera den ökade mängden allmänna handlingar, önskemål om en samordning av gallringsbestämmelser i olika författningar och önskemål om en enhetligare terminologi i registerförfattningarna.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 7

- Det ska i arkivlagen tydliggöras att huvudregeln är att allmänna handlingar ska bevaras men att gallring får ske under vissa förutsättningar. I en av lagens inledande bestämmelser ska det anges att ett av lagens syften är att trygga tillgången till allmänna handlingar. För att skapa ett tydligare fokus på bevarandefrågorna och möjliggöra prioriteringar ska det av arkivlagen framgå att arkivmyndigheterna ska upprätthålla en aktiv och strategisk bevarandeplanering.
- Det ska av arkivlagen framgå att kommuner och regioner är skyldiga att besluta om riktlinjer för gallring av allmänna handlingar.
- På sikt bör terminologin i registerförfattningarna avseende gallring göras enhetlig. Dessa ändringar, såväl innehållsmässigt som språkligt, bör kunna göras inom ramen för det normala författningsarbetet inom respektive politikområde.
- Riksarkivet får i uppdrag att inventera arkivbestånden som förvaras hos de statliga myndigheterna för att kunna bedöma och prioritera vilka bevarandeinsatser som behövs. Myndigheten tillförs årligen 2 miljoner kronor för uppdraget under 2022–2023. Riksarkivet får även i uppdrag att utreda de ekonomiska, praktiska och tekniska förutsättningarna för massdigitalisering av pappersarkiv som förvaras hos de statliga myndigheterna.
- Kungl. biblioteket får i uppdrag att i samverkan med Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Statens musikverk och Riksarkivet genomföra en nationell inventering av audiovisuellt material samt att utreda förutsättningarna för ett genomförande av digitaliseringen av materialet.

- Det bör genomföras nationella översyner av ansvaret för och bevarandet av fotografi respektive forskningsdata.

Kapitel 8 Överlämnande och finansiering

Kapitlet behandlar olika frågeställningar om överlämnanden av myndigheternas arkiv till arkivmyndigheterna och finansieringen av överlämnanden till den statliga arkivmyndigheten. Antalet överlämnanden från statliga myndigheter till Riksarkivet har minskat de senaste fem åren. Framför allt mängden pappershandlingar, vilket det finns flera förklaringar till. Såväl de statliga myndigheterna som Riksarkivet och Kammarkollegiet ifrågasätter den finansieringsmodell som används vid överlämnanden. Frågan är vilken instans som ska stå för de långsiktiga kostnaderna för de arkiv som överlämnas till Riksarkivet. Kritik riktas även mot att Riksarkivets avgiftslista är krånglig och har för höga avgifter.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 8

- Det ska i arkivlagen införas krav på att myndigheterna upprättar överlämnandeplaner. Den statliga arkivmyndigheten ska bemyndigas att meddela föreskrifter om innehållet i och hur ofta planerna ska utarbetas.
- Det ska i arkivlagens bestämmelser om överlämnande tydliggöras att om ett sådant organ som avses i 2 kap. 4 § första meningen offentlighets- och sekretesslagen tas bort från bilagan till den lagen, ska organets arkivhandlingar från den verksamhet som anges i bilagan överlämnas till den statliga arkivmyndigheten inom tre månader, såvida inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat.
- De tvingande bestämmelserna om överlämnande av personuppgifter bör på sikt tas bort. Översyner av bestämmelserna bör hanteras inom ramen för det normala författningsarbetet inom respektive politikområde.

- Finansieringsmodellen för överlämnade av arkiv ska delvis förändras. Av Riksarkivets instruktion ska framgå att avgifterna för att ta emot, bevara, vårda och tillhandahålla överlämnade arkiv ska motsvara full kostnadstäckning. Det ska vidare framgå av instruktionen att arkiv som överlämnas i samband med att en myndighet avvecklas inte omfattas av avgiftsmodellen. I dessa fall ska anslagsöverföring användas för att täcka Riksarkivets kostnader.
- Riksarkivet får i uppdrag att, i samråd med Ekonomistyrningsverket, ta fram en modell för att beräkna de faktiska kostnaderna, som ska ligga till grund för att kunna fastställa relevanta avgifter.
- Myndigheter som har överlämnat personuppgifter enligt tvingande bestämmelser i registerförfattningar bör av integritetsskäl inte få tillgång till uppgifterna.

Kapitel 9 Normering, tillsyn och rådgivning

Kapitlet behandlar verksamheterna normering, tillsyn och rådgivning i stat, kommuner och regioner. Statliga myndigheter önskar att Riksarkivetska arbeta mer proaktivt än reaktivt, bl.a. genom att tillhandahålla aktuella föreskrifter och utöva regelbunden tillsyn. För mindre kommuner, framför allt i glesbygd, kan arkivhanteringen vara en stor utmaning eftersom det saknas resurser. Företrädare för den kommunala sektorn har påpekat att gällande reglering är omodern i fråga om vilken eller vilka instanser som kan vara kommunal arkivmyndighet samt utfärda föreskrifter. För många regioner och kommuner har samverkan i olika former blivit vanligare, inte minst på arkivområdet. Riksarkivet har föreslagit att myndigheten ska få meddela föreskrifter för hela den offentliga förvaltningen, vilket skulle vara ett utökat mandat jämfört med nuläget.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 9

- Den statliga arkivmyndighetens rätt att meddela föreskrifter för kommuner och regioner bör inte utökas. Den statliga arkivmyndigheten bör inte heller utöva tillsyn över arkivförvaltningen i kommuner och regioner.

- Arkivlagens bestämmelser om arkivmyndigheter i kommuner och regioner bör inte ändras.
- Den statliga arkivmyndighetens bemyndiganden ska få en grund i arkivlagen. Bestämmelserna om vilka skyldigheter kommunerna och regionerna har i enlighet med arkivlagen ska också förtydligas.
- Det ska av arkivlagen framgå att den statliga arkivmyndigheten får förelägga ett organ som står under dess tillsyn att vidta åtgärder för att komma till rätta med brister i arkivförvaltningen. Den statliga arkivmyndigheten föreslås även få förelägga ett organ som står under dess tillsyn att inkomma med en plan om återlämnande eller överlämnande av arkiv.
- Det ska av arkivlagen framgå att arkivmyndigheterna ska ge råd och vägledning om arkivbildning och arkivförvaltning till de myndigheter och andra organ som står under deras tillsyn.
- Den statliga arkivmyndigheten får i uppgift att analysera omvärldsutvecklingen inom sitt ansvarsområde. Uppgiften regleras i Riksarkivets instruktion och myndigheten tillförs 2 miljoner kronor för uppgiften.

Kapitel 10 Stödjande och främjande av enskilda arkivsektorn

Kapitlet behandlar den enskilda arkivsektorn med avseende på stöd-
jande och främjande insatser från statens sida. Gemensamt för flertalet enskilda arkivinstitutioner är att man finansierar en större eller mindre del av sin verksamhet med avgifter som betalas av medlemmar och deponenter. Flera tecken tyder dock på att den ekonomiska modellens bärkraft håller på att avta. Många pekar även på problemet med s.k. herrelösa arkiv som riskerar att förstöras. Det blir vanligare med centrumbildningar där både enskilda arkivinstitutioner och regionala och lokala arkivmyndigheter delar lokaler. I kapitlet redovisas de befintliga statsbidragen till regional enskild arkivverksamhet och till centrala och rikstäckande institutioner och organisationer. Vidare beskrivs Riksarkivets verksamhet med rådgivning och vissa förvärv av enskilda arkivbestånd samt Samarbetsrådet för enskilda arkiv.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 10

- De befintliga statsbidragen till regionala enskilda arkivinstitutioner respektive till nationella enskilda arkivinstitutioner och organisationer ska vardera tillföras ytterligare 10 miljoner kronor.
- Ett nytt statsbidrag införs för att stimulera tillkomsten av nya arkivcentrumlösningar. De närmare villkoren för statsbidraget ska framgå av en särskild förordning. Den årliga ekonomiska ramen ska uppgå till 5 miljoner kronor.
- Det ska av arkivlagen framgå att den statliga arkivmyndigheten ska ge råd och vägledning till enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner i arkivspecifika frågor. För att hantera den nya uppgiften ska Riksarkivet tillföras 3 miljoner kronor.
- Samarbetsrådet för enskilda arkiv bör genomföra en inventering av olika slags enskilda arkiv.

Kapitel 11 Reglering av enskilda arkivsektorn

Kapitlet behandlar frågan om huruvida det ska införas lagstiftning som omfattar hela eller delar av den enskilda arkivsektorn. Denna varande regleringen på arkivområdet – arkivlagen (1990:782) och arkivförordningen (1991:446) – är helt inriktad på den offentliga sektorn, allmänna handlingar, arkivmyndigheterna och offentliga arkivbildare. Enskilda arkivbestånd, arkivbildare och arkivinstitutioner omfattas således inte. Riksarkivet föreslår att arkivlagen ska ändras så att myndigheten får viss föreskriftsrätt för och tillsyn över enskilda arkivbestånd av särskilt samhällsviktig eller kulturell betydelse. Från den enskilda arkivsektorn hävdas dock att enskilda arkivbildare och arkivinstitutioner måste ha fortsatt bestämmanderätt och oinskränkt äganderätt över sina arkivbestånd. De förordar i stället att det av arkivlagen ska framgå att de enskilda arkiven är en del av kulturarvet, samtidigt som det görs klart att de är självständiga gentemot Riksarkivet.

I kapitlet hanteras även frågorna om huruvida de enskilda arkivens hantering av personuppgifter kräver ytterligare författningsstöd och om det krävs en ändring i tryckfrihetsförordningen för att tillförsäkra att en allmän handling som förvarats hos enskild är allmän även efter att den lämnas till ett allmänt arkiv.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 11

- Det ska av arkivlagen framgå att arkiv som förvaras av enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner samt enskilda arkiv hos myndigheter är en del av kulturarvet.
- Sådana enskilda arkivinstitutioner som erhåller verksamhetsbidrag av statliga medel ska främja tillgången till kulturarvet och bidra till det demokratiska samhällets beständighet och utveckling samt tillgodose forskningens behov. De ska även lämna uppgifter om arkiv till ett nationellt arkivinformationssystem.
- De enskilda arkivinstitutioner som får statliga bidrag föreslås regleras i arkivlagstiftningen. Den rättsliga grunden får därmed anses fastställd enligt svensk rätt i överensstämmelse med bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning. Riksarkivets föreskriftsrätt ska tillämpas för övriga arkivinstitutioner.
- Bestämmelsen i 2 kap. 14 § första stycket 3 tryckfrihetsförordningen bör inte ändras. Allmänna handlingar som överlämnas eller återlämnas för arkivering kan rimligen inte upphöra att vara allmänna.

Kapitel 12

Urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas arkiv

Kapitlet behandlar frågan om huruvida urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas arkiv ska hanteras och regleras i särskild ordning. När arkivmaterial som belyser dessa grupper ingår som allmänna handlingar i statliga, regionala och kommunala arkiv omfattas de av arkivlagstiftningen. I andra fall handlar det om privata initiativ, ofta inom respektive grupp, att samla enskilda arkivbestånd. I dessa fall omfattas verksamheten i stället av de överväganden som görs om enskilda arkiv. Dialogerna har handlat om att arkivmaterial som belyser nationella minoriteter borde samordnas, om behovet av ett samlat myndighetsansvar för samiska arkiv och om ekonomiska och praktiska begränsningar när det gäller att organisera och genomföra arkivbildningar för respektive grupp.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 12

- Sametinget ska samla kunskap om arkivbestånd som bildats och samlats in av och för urfolket samerna och verka för att bestånden uppmärksammas och tillgängliggörs. Ett särskilt bemyndigande för uppgiften införs i arkivförordningen. Sametinget tillförs 2 miljoner kronor för arbetet med det nya arkivansvaret.
- Riksarkivet ska i sin rådgivning till enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner i arkivspecifika frågor ägna särskild uppmärksamhet åt urfolket samerna och de övriga nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Uppgiften ska regleras i Riksarkivets instruktion.
- Arkivmyndigheterna i de kommuner som omfattas av 6 och 7 §§ lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör bistå Riksarkivet med den rådgivningen i respektive förvaltningsområde.
- Sametinget får i uppdrag att utreda de grundläggande förutsättningarna för centrumlösningar med arkiv som bildats eller samlats in av och för urfolket samerna och Riksarkivet får i uppdrag att i samverkan med Institutet för språk och folkminnen och berörda nationella minoritetsgrupper utreda motsvarande förutsättningar för centrumlösningar med arkiv som bildats eller samlats in av och för judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

Kapitel 13 Riksarkivets omgivning och interna organisation

Kapitlet behandlar delvis frågan om gränsdragningen och risken för överlappningar mellan Riksarkivet och andra myndigheter. Under senare år har flera tidsbegränsade uppdrag som innehafts eller varit på förslag att tilldelas Riksarkivet i stället tilldelats andra myndigheter som uppdrag eller långsiktiga uppgifter. I sammanhanget nämns även Riksarkivets arbete med förvaltningsgemensamma specifikationer (FGS), som för närvarande har en osäker framtid, och den samordnande roll Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har fått för den tekniska metodutvecklingen i statsförvaltningen, vilken sannolikt även kommer att omfatta arkivområdet.

Kapitlet behandlar även frågan om landsarkiven och de kommunala myndigheter i Malmö, Stockholm och Karlstad som förvarar statliga arkivbestånd och fullgör statliga arkivuppgifter enligt en re-

glering från 2014. Landsarkiven inordnades i Riksarkivet 2010 och frågan är om den nuvarande regleringen i myndighetens instruktion, med landsarkiv i utpekade kommuner, är föråldrad. Enligt direktiven innebär vidare ordningen med de tre kommunala myndigheterna olika typer av komplikationer. De berörda myndigheterna delar dock inte bilden av en komplicerad styrning, ledning och samordning av verksamheten. I stället efterfrågas ett närmare samarbete med Riksarkivet.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 13

- Riksarkivet bör få en betydande ökning av sitt förvaltningsanslag, till en nivå som motsvarar kostnaden för myndighetens breda och samhällsviktiga uppgift.
- Riksarkivets hemvist i Regeringskansliet bör även fortsättningsvis vara Kulturdepartementet. Det bör dock övervägas en annan och bredare finansiering av den statliga arkivmyndighetens verksamhet från andra berörda utgiftsområden.
- Det ska av Riksarkivets instruktion framgå att myndigheten ska tillhandahålla och förvalta förvaltningsgemensamma specifikationer (FGS) inom informationsområden som är gemensamma för den offentliga förvaltningen. Riksarkivet ska även samordna framtagning av FGS på andra informationsområden i den offentliga förvaltningen. För ändamålet tillförs myndigheten 8 miljoner kronor.
- En reviderad bestämmelse formuleras i instruktionen för DIGG. Myndigheten ska samordna frågor om gemensamma standarder, format, specifikationer och liknande krav för den offentliga förvaltningens informationsutbyte i de fall uppgifterna inte ligger på regeringen eller en annan myndighet.
- Riksarkivets instruktion ska inte längre peka ut landsarkiv som en del av myndighetens organisation eller var i landet myndigheten ska vara placerad. Det är fortsatt angeläget med en regional närvaro för den statliga arkivmyndigheten. Det ska därför av instruktionen framgå att Riksarkivet ska bedriva verksamhet på de orter som motiveras av myndighetens uppgifter.

- Den ordning som skapades 2014 för att reglera den statliga arkivverksamheten vid tre kommunala myndigheter bör bestå. Riksarkivet bör inom den ramen verka för ökad strategisk samverkan med de berörda myndigheterna.
- Begreppet kommunal arkivmyndighet ändras till kommunala myndigheter och förordningen om särskilda arkivuppgifter får en ny rubrik.

Kapitel 14

Konsekvenser av övergången till digital informationsförsörjning

Kapitlet behandlar ett projekt som utredningen genomfört för att analysera den digitala transformationens ekonomiska konsekvenser för Riksarkivet och för att teckna ett tänkbart framtidsscenario. Slutsatserna från projektet har underställt ett urval av kommunala, regionala och statliga arkivmyndigheter för att få deras bedömning av projektets resultat och för att ge utredningen ett bredare underlag att utgå från. Frågan har därmed växt till att handla om en mångfald konsekvenser av digitaliseringen för hela arkivsektorn. Det handlar om behovet av ett proaktivt arbetsätt i offentliga förvaltningar, om behovet av en nationell stödfunktion och ett kompetenslyft och behovet av en normering och styrning från statens sida. Det handlar också om att identifiera behovet av kunskap, teknik och ekonomiska resurser för att genomföra massdigitalisering av kulturarvet i stor skala på nationell nivå.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 14

- Riksarkivet ska bistå regeringen med underlag för de ekonomiska konsekvenserna av den statliga arkivförvaltningens övergång till digitala processer. För att hantera den nya uppgiften tillförs Riksarkivet 4 miljoner kronor.
- Riksarkivet får i uppdrag att ta fram en nationell fortbildningsplan för yrkesverksamma arkivarier. Uppdraget ska utföras i samarbete med de sex universitet och högskolor som bedriver arkivutbildning, Sveriges kommuner och landsting och berörda personalorganisationer.

- Riksarkivet får i uppdrag att ta fram underlag till regeringen för att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av massdigitalisering på arkivområdet. Myndigheten tillförs årligen 2 miljoner kronor för uppdraget under 2022–2023.

Kapitel 15 Informationsspridning om arkivområdet

Kapitlet behandlar frågan om insamling av statistikuppgifter på arkivområdet och om statistiken bör utgöra officiell statistik. Utredningen identifierar sex användningsområden där det finns behov av informations spridning om arkivområdet: 1) uppföljning och styrning av arkivmyndigheter, 2) överblick och sökbarhet i arkivsektorn, 3) arkivsektorns totala omfattning, 4) arkivsektorns specifika förutsättningar, 5) jämförelser med andra sektorer och 6) samhällsutgifter och medborgarnas vanor. Riksarkivets nuvarande informations spridning beskrivs, med bl.a. den nationella arkivdatabasen (NAD), liksom systemet med officiell statistik.

Utredningens bedömningar och förslag i kapitel 15

- Av Riksarkivets instruktion ska framgå att myndigheten ska tillhandahålla ett nationellt arkivinformationssystem och verka för en så bred anslutning som möjligt till systemet.
- Arkiv ska vara ett ämnesområde i den officiella statistiken, med Riksarkivet som ansvarig myndighet. Detta ska framgå av bilagan till förordningen om den officiella statistiken. Riksarkivet tillförs 3 miljoner kronor årligen under 2022–2023 för uppbyggnad av systemet och 2 miljoner kronor fr.o.m. 2024 för den löpande verksamheten.
- Den officiella statistiken inom sektorn Kultur och fritid bör på sikt ses över för att åstadkomma en mindre sektoriell och mer sektorsövergripande och tematisk informations spridning.

Kapitel 16 Konsekvenser av förslagen

Kapitlet behandlar kostnadsberäkningar och andra konsekvensbeskrivningar av utredningens förslag. De innebär att dagens reglering ska finnas kvar, om än med flera förtydliganden i en ny arkivlag och en ny arkivförordning. Likaså ska myndighetsstrukturen vara oförändrad, men med en tydligare ansvarsfördelning myndigheter emellan, en minskad detaljstyrning från statens sida samt med nya uppgifter och uppdrag för bl.a. Riksarkivet, i vissa fall kombinerat med ett högre statsanslag. Även det befintliga systemet för statsbidrag ska behållas, dock med ett tillskott av ekonomiska resurser och en kompletterande bidragsform.

Utredningens förslag innebär att statens kostnader ökar med sammanlagt 51 miljoner kronor fr.o.m. 2022, varav 5 miljoner kronor är tidsbegränsade till 2022–2023. De ökade kostnaderna föreslås finansieras delvis genom en överföring av 2 miljoner kronor från förvaltningsanslaget för DIGG fr.o.m. 2022, delvis genom omfördelningar inom utgiftsområde 17. Förslagen bedöms inte få negativa konsekvenser i form av större kostnader eller ökade administrativa bördor för kommuner och regioner. Förslagen bedöms få positiva konsekvenser för den enskilda arkivsektorn och för arkivsituationen för urfolket samerna och de övriga nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

Kapitel 17 Författningskommentarer

Kapitlet innehåller kommentarer till utredningens förslag till ny arkivlag och övriga lagändringar. Den nya arkivlagen innehåller några helt nya bestämmelser men är i övrigt lik 1990 års arkivlag. Lagen har försetts med såväl huvud- och mellanrubriker som underrubriker. Grundtankarna i 1990 års arkivlag gäller även för den nu föreslagna lagen.

Särskilda yttranden

Särskilda yttranden har lämnats av experterna Anna Karin Hermodsson, Torgny Larsson och Erland Ringborg.